

**ULOQTIRUVCHI QUOLLARNING TADQIQOTLARINI AMALGA
OSHIRISH VA TASIR DARAJASINI ANIQLASH, ULARNING
TADQIQOTLARIDAGI MAVJUD MUOMMOLAR VA UCHRAYOTGAN
KAMCHILIKLAR.**

Yo‘ldoshev Suhrob Hasan o‘g‘li

*O‘zbekiston Respublikasi Ichki Ishlar Vazirligi Akademiyasi 3-o‘quv kursi
325-guruh kursanti safdor*

Annotatsiya: *Bugungi kunda Sud-ekspertizalarini o‘tkazishda turli xil protsessual xatolar, kamchiliklarga yo‘l qo‘yilishi, ilmiy asoslantirmaslik, boshqacha qilib aytganda, yuridik va mazkur yo‘nalish bo‘yicha ilmiy salohiyatning yetishmasligi bois, jinoyat ishining dastlabki tergov va surishtiruv bosqichida Sud-ekspertizalarning qo‘shimcha yohud qayta tayinlanishiga olib kelmoqda. Ushbu muammolarni oldini olish bilan biz nafaqat ekspertlik faoliyatida, balki tergov jarayonida ham jinoyatlarni o‘z vaqtida to‘liq issiq izisa ochish, uni tergov qilish hamda oldini vaqtida olish, protsessual harakatlarni amalga oshirishda vaqtdan yutish kabi yutuqlarga erishilishi mumkinligi ta’kidlanadi.*

Аннотация: *Ввиду различных процессуальных ошибок, упущений, отсутствия научного обоснования, иными словами, отсутствия правового и научного потенциала в области судебной экспертизы, на стадии предварительного расследования и расследования уголовного дела приводит к дополнительным или повторным назначениям. Подчеркивается, что предотвращая данные проблемы, мы можем добиться прогресса не только в экспертной деятельности, но и в процессе расследования, например, своевременного раскрытия преступлений по всем горячим следам, их расследования и предотвращения, а также экономии времени при осуществлении процессуальные действия.*

Annotation: *Due to various procedural errors, omissions, lack of scientific justification, in other words, lack of legal and scientific potential in the field of forensic examination, at the stage of preliminary investigation and investigation of a criminal case leads to additional or repeated appointments. It is emphasized that by preventing problems with data, we can achieve progress not only in expert activities, but also in technological processes, for example, with the correct discovery of voltage sources in all hot pursuit, their occurrence and prevention, as well as saving time when launching procedural actions.*

Tayanch so‘zlar: *Jinoyat-Protsessual Kodeksi bo‘yicha ekspertizada keltirilishi kerak bo‘lgan ma’lumotlar; ekspertizani yozish qoidalari; protsessual xatolar; ilmiy bilim va salohiyatning yetishmasligi; keng tarqalgan xatolar.*

Ключевые слова: *Сведения, подлежащие предоставлению при экспертизе в соответствии с Уголовно-процессуальным кодексом; правила написания экспертизы; процедурные ошибки; недостаток научных знаний и потенциала; распространенные ошибки.*

Key words: *information to be provided during the examination in accordance with the Criminal Procedure Code; rules for writing an examination; procedural errors; lack of scientific knowledge and capacity; common mistakes.*

Asosiy qism. Uloqtiruvchi qurollarning tadqiqotlari hozirgi vaqtda asosiy va dolzarb masalalardan biri bo'lib kelmoqda. Bizda ularning tadqiqotlaridagi asosiy farq qiluvchi jixatlari shundan iboratki, ularning aksariyat qismi taqiqlangan qurollar klassifikatsiyasidan joy olganligi va sovuq qurollarning standartlari ayrim davrlarda mavjud bo'lsa ham har xil tarzda qabul qilinganligi va ayrim davlatlarda standartlarning mavjud emasligidadir. Shu boisdan ushbu sohadagi mavjud tadqiqotlarni ayrim jihatlarini organib chiqdik va asosiy jihatlariga tuxtalib otdik. Uloqtiruvchi qurollar tadqiqotlarida inobatga olinadigan narsalarni quyiga bayon etamiz.

Uloqtiruvchi qurollarini tekshirish bo'yicha tadqiqotlardan olingan xulosalar tadqiqotning o'ziga xos parametrlari va natijalariga qarab farq qilishi mumkin. Biroq, bu erda umumiy tadqiqot natijalariga asoslangan ba'zi umumiy xulosalar mavjud:

Turli xil dizaynlarning samaradorligi: tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, otish qurollarining ba'zi dizaynlari aniqligi, diapazoni va kirish kuchi jihatidan boshqalarga qaraganda samaraliroq. Ov, sport yoki harbiy foydalanish kabi turli maqsadlar uchun qaysi dizaynlar maqbul ekanligi haqida xulosalar chiqarish mumkin.

Materiallarining ta'siri: tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, otish qurollarini qurishda ishlatiladigan materiallar ularning ishlashiga sezilarli ta'sir qiladi. Qaysi materiallar og'irlik, chidamlilik va aerodinamikaning eng yaxshi muvozanatini ta'minlashi haqida xulosa chiqarish mumkin.

Mahorat va texnika: tadqiqotlar otish qurollaridan samarali foydalanishda mahorat va texnikaning muhimligini ko'rsatishi mumkin. Xulosalar aniqlik va izchillikka erishishda o'qitish va amaliyotning ahamiyatini ta'kidlashi mumkin.

Xavfsizlik masalalari: topilmalar rikoshetlar yoki oldindan aytib bo'lmaydigan parvoz yo'llari kabi otish qurollaridan foydalanish bilan bog'liq potentsial xavfsizlik xavflarini aniqlashi mumkin. Xulosalar ushbu xavflarni kamaytirish uchun to'g'ri o'qitish va xavfsizlik protokollarining muhimligini ta'kidlashi mumkin.

Madaniy va tarixiy ahamiyati: tadqiqotlar qurol otishning madaniy va tarixiy ahamiyatini o'rganishi, ularning urush, ov va an'anaviy amaliyotdagi roliga oydinlik kiritishi mumkin. Xulosalar ushbu an'analarni madaniy meros maqsadlarida saqlash va o'rganish muhimligini ta'kidlashi mumkin.

Zamonaviy ilovalar: tadqiqotlar qurol otishning zamonaviy qo'llanilishini, masalan, pichoq otish musobaqalari kabi ko'ngilochar tadbirlarda foydalanishni yoki taktik stsenariylardagi rolini o'rganishi mumkin. Xulosa zamonaviy sharoitlarda qurol otishning amaliy qo'llanilishi va cheklovlarini hal qilishi mumkin.

Umuman olganda, qurol otish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar natijasida olingan xulosalar ularning dizayni, samaradorligi, xavfsizligi va kengroq madaniy ahamiyati haqida qimmatli tushunchalarni berishi mumkin. Ushbu xulosalar snaryad qurollari sohasidagi keyingi tadqiqotlar, amaliyot va yangiliklarni xabardor qilishi mumkin. Uloqtiruvchi qurollarini tekshirish bo'yicha tadqiqot xulosalarida o'rganilishi mumkin bo'lgan ba'zi qo'shimcha fikrlar:

Atrof-muhit omillari: tadqiqotlar shamol tezligi va yo'nalishi, namlik va relyef kabi atrof-muhit sharoitlari otish qurollarining ishlashiga qanday ta'sir qilishini tahlil qilishi mumkin. Xulosalar turli xil ekologik sharoitlarga qarab moslashuvchanlik va mahoratni sozlash zarurligini ta'kidlashi mumkin.

Qiyosiy tahlil: tadqiqotlar pichoq, nayza, tomavk yoki Shuriken kabi turli xil otish qurollarining qiyosiy tahlillarini o'tkazishi mumkin. Xulosalar har bir turning kuchli va zaif tomonlarini, shuningdek, ularning muayyan vazifalar yoki kontekstlarga muvofiqligini aniqlashi mumkin.

Psixologik va fiziologik jihatlar: tadqiqotlar otish qurollaridan foydalanishning psixologik va fiziologik jihatlarini, masalan, aqliy diqqatni jalb qilish, qo'l-ko'zni muvofiqlashtirish va mushaklarning xotirasini o'rganishi mumkin. Xulosalar ishlash va o'qitish metodologiyasini optimallashtirish uchun ushbu omillarni tushunish muhimligini ta'kidlashi mumkin.

Huquqiy va axloqiy mulohazalar: topilmalar otish qurolidan foydalanish bilan bog'liq huquqiy va axloqiy mulohazalarni, shu jumladan egalik qilish, olib yurish va foydalanish to'g'risidagi qoidalarni, shuningdek ularning potentsial o'limi bilan bog'liq axloqiy ta'sirlarni ko'rib chiqishi mumkin. Xulosalar qurol otish bilan ishlash va ulardan foydalanishda mas'uliyatli va axloqiy amaliyotlarni qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Innovatsiya va kelajak yo'nalishlari: tadqiqotlar materiallar, texnologiyalar yoki dizayndagi yutuqlar kabi qurol otish sohasidagi innovatsiyalar va kelajakdagi rivojlanish sohalarini aniqlashi mumkin. Xulosalar ishlash va funkcionallik chegaralarini oshirishga qaratilgan keyingi tadqiqotlar va tajribalarni ilhomlantirishi mumkin.

Madaniyatlararo istiqbollari: tadqiqotlar qurollarni madaniyatlararo nuqtai nazardan ulotirishni o'rganishi, ularning turli jamiyatlar va tarixiy davrlardagi ahamiyati va evolyutsiyasini o'rganishi mumkin. Xulosalar qurol otish an'alarining xilma-xilligi va ularning global ta'sirini tushunishda madaniyatlararo almashinuvning ahamiyatini ta'kidlashi mumkin.

Ushbu qo'shimcha jihatlarni hisobga olgan holda, qurol otish bo'yicha tadqiqotlar natijasida olingan xulosalar ularning ko'p qirrali tabiati va ularning turli sohalarga, shu jumladan harbiy fan, sport, dam olish va madaniyatshunoslikka ta'sirini har tomonlama tushunishga imkon beradi.

O'qitish metodikasi: tadqiqot natijalari otish qurolidan foydalanishni o'zlashtirish uchun samarali o'qitish metodologiyasiga oydinlik kiritishi mumkin. Xulosalar malaka va xavfsizlikni oshirish uchun tuzilgan o'quv dasturlari, fikr-mulohaza mexanizmlari va ilg'or ko'nikmalarni rivojlantirish muhimligini ta'kidlashi mumkin.

Fanlararo tushunchalar: tadqiqotlar qurol otish mexanikasi va ishlashini yaxshiroq tushunish uchun fizika, biomexanika va Materialshunoslik kabi fanlardan tushunchalarni birlashtirishi mumkin. Xulosalar ushbu sohadagi tadqiqotlarning fanlararo xususiyatini va turli sohalardagi hamkorlikning ahamiyatini ta'kidlashi mumkin.

Inson omillari muhandisligi: tadqiqotlar foydalanuvchi qulayligi, ergonomikasi va qulayligi uchun qurol otish dizaynini optimallashtirish uchun inson omillari muhandisligi tamoyillarini qo'llashi mumkin. Xulosalar foydalanuvchi ishlashi va qoniqishini oshirish uchun otish qurol tizimlarini ishlab chiqishda inson omillarini hisobga olish muhimligini ta'kidlashi mumkin.

Ta'lim imkoniyatlari: topilmalar maktab o'quv dasturlariga yoki muzey eksponatlariga kiritish kabi qurol otish haqida xabardorlik va qadrlashni targ'ib qilish uchun ta'lim imkoniyatlarini aniqlashi mumkin. Xulosalar an'anaviy bilimlarni saqlashga va qurol otishning madaniy merosiga qiziqishni kuchaytirishga qaratilgan ta'lim tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Xavfni kamaytirish strategiyalari: tadqiqotlar xavfsizlik qoidalari, himoya vositalari bo'yicha tavsiyalar va standartlashtirilgan sinov protokollari kabi otish qurollarini ishlatish bilan bog'liq xavflarni kamaytirish strategiyasini taklif qilishi mumkin. Xulosalar otish qurollaridan xavfsiz va mas'uliyatli foydalanishni ta'minlash uchun xavflarni boshqarishning proaktiv amaliyotining muhimligini ta'kidlashi mumkin.

Jamiyatni jalb qilish: tadqiqotlar klublar, musobaqalar va onlayn forumlar kabi qurol-yarog ' jamoalarini otish mahoratini rivojlantirish, do'stlik va bilim almashinuvidagi rolini o'rganishi mumkin. Xulosa jamoatchilikni jalb qilishning ijtimoiy afzalliklarini va ishqibozlar o'rtasida tarmoq va hamkorlik qilish imkoniyatlarini ta'kidlashi mumkin.

Ushbu qo'shimcha o'lchovlarni ko'rib chiqish orqali qurol otish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar natijasida olingan xulosalar ularning zamonaviy jamiyatdagi ahamiyati, muammolari va imkoniyatlari to'g'risida yanada yaxlitroq tushuncha berishi mumkin. Ushbu tushunchalar snaryad qurollari sohasini rivojlantirishga qaratilgan siyosat qarorlari, ta'lim tashabbuslari va texnologik yutuqlarni xabardor qilishi mumkin.

Jins va xilma-xillik: tadqiqotlar turli xil kelib chiqishi, shu jumladan jinsi, millati va qobiliyati bo'lgan shaxslarning qurol otish amaliyoti va madaniyatidagi vakili va tajribalarini o'rganishi mumkin. Xulosalar qurol-yarog ' jamoalarini uloqtirish va ishtirok etishdagi to'siqlarni hal qilishda inklyuzivlik va mavjudlikni targ'ib qilish muhimligini ta'kidlashi mumkin.

Tarixiy evolyutsiya: tadqiqotlar qurol otishning tarixiy evolyutsiyasini kuzatishi, ularning vaqt o'tishi bilan texnologik taraqqiyot, madaniy ta'sirlar va strategik mulohazalarga javoban qanday rivojlanganligini o'rganishi mumkin. Xulosalar qurol ishlab chiqarishning dinamik tabiati va uning insoniyat jamiyatlariga ta'siri haqida tushuncha berishi mumkin.

Iqtisodiy natijalar: tadqiqot natijalari qurol ishlab chiqarish, savdo va iste'molning iqtisodiy oqibatlarini, shu jumladan turli xil otish qurollariga bo'lgan bozor talabini va ularni ishlab chiqarish bilan shug'ullanadigan hunarmandlar va ishlab chiqaruvchilarning iqtisodiy turmush tarzini o'rganishi mumkin. Xulosalar siyosatchilar va sanoat manfaatdor tomonlarini qurol otish sektorining iqtisodiy ahamiyati to'g'risida xabardor qilishi mumkin.

Tibbiy qo'llanmalar: tadqiqotlar qurollarni tashlashning potentsial tibbiy qo'llanmalarini, masalan, jarrohlik muolajalarida yoki reabilitatsiya terapiyasida ishlatilishini tekshirishi mumkin. Xulosalar tibbiy kontekstlarda qurol otish texnologiyasining innovatsion qo'llanilishini va qurol dizaynerlari va sog'liqni saqlash mutaxassislari o'rtasida fanlararo hamkorlik imkoniyatlarini ta'kidlashi mumkin.

Badiiy va madaniy ifoda: tadqiqotlar an'anaviy marosimlar, marosimlar va badiiy tasvirlarda tasdiqlanganidek, qurollarni badiiy ifoda va madaniy o'ziga xoslik ramzi sifatida uloqtirishning rolini o'rganishi mumkin. Xulosalar qurol otish an'analarida mujassam bo'lgan boy madaniy merosni va turli xil madaniy amaliyotlarni saqlash va nishonlash muhimligini ta'kidlashi mumkin.

Ekologik barqarorlik: topilmalar qurol ishlab chiqarish jarayonlari, materiallar manbalari va yo'q qilish usullarining atrof-muhitga ta'sirini baholashi mumkin, bu esa barqarorlik va tabiatni muhofaza qilish harakatlariga ta'sir qiladi. Xulosalar ekologik toza amaliyotlar va otish qurollari sanoatida tabiiy resurslarni mas'uliyatli boshqarishni targ'ib qilishi mumkin.

Mojarolarni hal qilish va tinchlik o'rnatish: tadqiqotlar mojarolarni hal qilishda qurol otish va tinchlik o'rnatish harakatlarida, masalan, an'anaviy yarashuv marosimlarida yoki madaniy almashinuv tashabbuslarida foydalanishning potentsial rolini o'rganishi mumkin. Xulosalar turli jamoalar o'rtasida tushunish va muloqotni rivojlantirish vositasi sifatida qurol tashlashning ramziy ahamiyatini ta'kidlashi mumkin.

Ushbu xilma-xil o'lchamlarni hisobga olgan holda, qurol otish bo'yicha tadqiqotlar natijasida olingan xulosalar ularning ko'p qirrali tabiati va jamiyat, madaniyat va atrof-muhit uchun kengroq ta'siri haqida nozik tushunchalarni taqdim etishi mumkin. Ushbu tushunchalar mas'uliyatli boshqaruvni va qurol otish amaliyoti bilan axloqiy aloqalarni rivojlantirishga qaratilgan siyosiy qarorlar, texnologik yangiliklar va ijtimoiy tashabbuslarni xabardor qilishi mumkin.

Etnografik istiqbollari: tadqiqotlar muayyan jamoalar yoki mahalliy madaniyatlarga qurol tashlash bilan bog'liq madaniy amaliyotlar, e'tiqodlar va marosimlarni o'rganish uchun etnografik usullardan foydalanishi mumkin. Xulosalar turli xil madaniy sharoitlarda otish qurollaridan foydalanish bilan bog'liq ramziy ma'nolarni va ijtimoiy dinamikani yoritishi mumkin.

Falsafiy va ma'naviy ahamiyati: tadqiqotlar jang san'ati falsafalari yoki mahalliy e'tiqod tizimlari kabi turli falsafiy an'analarda qurol tashlashning falsafiy va ma'naviy ahamiyatini o'rganishi mumkin. Xulosalar otish qurollarini chuqurroq ramziy ma'nolar va falsafiy tamoyillar bilan singdirish usullarini ta'kidlashi mumkin.

Texno-axloqiy mulohazalar: tadqiqot natijalari avtonom dronlar yoki aniq boshqariladigan snaryadlar kabi ilg'or otish qurollari texnologiyalarini ishlab chiqish va joylashtirish bilan bog'liq texno-axloqiy mulohazalar atrofida munozaralarni keltirib chiqarishi mumkin. Xulosalar rivojlanayotgan texnologiyalarni qurollantirishning axloqiy oqibatlarini va mas'uliyatli innovatsiyalar va tartibga solish zarurligi to'g'risida savollar tug'dirishi mumkin.

Ommaviy idrok va ommaviy axborot vositalarining vakili: tadqiqotlar ommaviy madaniyat, adabiyot va filmdagi ommaviy axborot vositalari vakillari tomonidan shakllangan qurol otish haqidagi jamoatchilik tasavvurlarini o'rganishi mumkin. Xulosalar qurol otish atrofidagi noto'g'ri tushunchalar yoki stereotiplarni ko'rib chiqishi va media nutqida aniqroq va nozik tasvirlarni himoya qilishi mumkin.

Xalqaro munosabatlar va diplomatiya: tadqiqotlar tarixiy va zamonaviy xalqaro munosabatlarda qurol otishning rolini, shu jumladan ulardan diplomatik sovg'alar, hokimiyat ramzlari yoki majburlash vositalari sifatida foydalanishni o'rganishi mumkin. Xulosalar global dinamikani shakllantirishda harbiy strategiya, diplomatiya va madaniy almashinuvning kesishishi haqida tushuncha berishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Damirovich, M. R., Ibragimovich, T. I., & Sattarovich, A. U. (2022). The Role Of Spiritual And Educational Events In Promoting The Ideas Of Religious Tolerance And International Health. *Brazilian Journal of Implantology and Health Sciences*, 4(5), 42-47.
2. DAMIROVICH, M. R., IBRAGIMJANOVICH, T. I., & UGLI, K. N. K. (2021). The role of family, community and education in the development of patriotic spirit in youth. *JournalNX*, 7(1), 311-314.
3. Tychieva, I., Aripov, S., Madaminova, D., & Mustaev, R. (2021). The Pedagogical System Of Preparing Boys For Family Relationships In General Secondary Schools. *湖南大学学报 (自然科学版)*, 48(8), 8.
4. Tychieva, I., Aripov, S., Madaminova, D., & Mustaev, R. (2023, June). Language and computer in the development of communicative competence of school children. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 2789, No. 1). AIP Publishing.